

ERIK SCHMIDT

ERICH HARTMANN

Toisen maailmansodan
menestynein
hävittäjälentäjä

MINERVA

Erich Hartmann

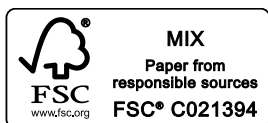

ERIK SCHMIDT

ERICH HARTMANN

Toisen maailmansodan
menestynein hävittäjälentäjä

Englannin kielestä kääntänyt
Tapio Kakko

Alkuperäisteos:

*Black Tulip – The Life and Myth of Erich Hartmann,
the World's Top Fighter Ace* by Erik Schmidt

Copyright 2020 © Erik Schmidt

Published 2020 by Casemate Publishers

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus Oy, 2021.

www.minervakustannus.fi

Suomennos: Tapio Kakko

Ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-204-7

Painettu EU:ssa, ScandBook, 2021.

Lapsilleni, jotka ovat kaikkeni.

Sisällys

Kiitokset	11
Esipuhe	13
Ensimmäinen osa: Perintö	
1. ”Voima, joka palvelee vain kuolemaa”	35
2. Sopus	41
3. ”Hävityshakuisuus”	55
4. Hitler-Jugend	66
5. Ilmavoimiin	82
Toinen osa: Hartmannin sodat	
6. Ilmavoitot	107
7. Stalinin haukkoja vastaan	126
8. Kunniamerkkejä ja kulutussotaa	135
9. Vangin taival	151
10. Itä ja länsi	173
11. Vanhat harmaat haamut	187
12. Viimeiset tehtävät	208
Kolmas osa: Tarinoiden kertomaa	
13. Wehrmachtin markkinamiehet	221
14. Omin sanoin	246
15. Merkityksen muodostuminen	264
Päätelmä	274
Lähteet	280
Viitteet	287
Henkilöhakemisto	302

Väärin tekemisen ja oikein tekemisen käsitteiden tuolla
puolen on niitty. Tapaan sinut siellä.

– RUMI

Kiitokset

Kirjoittaminen ei loppujen lopuksi ole yksinäistä työtä. Tämä kirja on pitkän prosessin tulos, ja sitä kirjoittaessani olen saanut arvokasta apua monilta ihmisiltä – siitä kiitos heistä jokaiselle.

Mike Magnusson auttoi minut alkuun. Opettajana hän osasi neuvoa minua parantamaan ilmaisuani ja keskittymään kaikkein merkittävimpiin asioihin, kuten ongelmakohtiin, ristiriitaisuuksiin ja yleensäkin asioiden ytimeen. Ystävänä ja toisena historiahulluna hän valoi minuun intoa ja osoitti, että pystyisin viemään – ja että minun täytyisi viedä – työni päätökseen.

Sain opastusta monelta taholta. Stephen Kuusisto opetti minua tarkkailemaan ajatteluani, mikä taito on kirjoittajalle välttämätön. Elinor Langer oli ensimmäinen henkilö, joka kyseli minulta Hartmannista ja hänen mustasta tulppaanistaan, ja koska hän tuntee William Strunkin ja Elwyn Whiten klassikon, *The Elements of Style* -kirjoitusoppaan, kuin omat taskunsa, hän osasi antaa monta hyödyllistä neuvoa. Jo aikaisemmin Seth Cotlar oli selittänyt juurta jaksain, kuinka tunnollinen ja intohimoinen historioitsija toteuttaa tärkeää tehtävänsä.

Kaiken keskiössä on perhe. Vaikka vaimoni ei varsinaisesti ollut tekemisissä työni sisällön kanssa, hän oli tukenani – mikä on kumppanissa jalo luonteenpiirre. Hänen kärsivällisyytensä, liiketoiminnan ymmärryksensä ja järjestelykykynsä olivat työni kannalta ratkaisevia. Hän käytti hankkeeseeni suunnattomasti omaa aikaansa monen vuoden ajan. Lapseni syntyivät sen jälkeen, kun olin aloittanut työn tämän kirjan parissa. He antoivat minulle voimaa päästä eteenpäin ja keskittyä olennaiseen. Kaikista maailman ihmisistä heidän eteensä koetan aina tehdä parhaani. Vanhempani, joita pidän ensimmäisinä opastajinani,

opettivat minut aikanaan rakastamaan oppimista ja esittämään kysymyksiä, etenkin omasta itsestäni. Olen hyötynyt heidän opastuksestaan kaikkialla.

Työni valmistumista edistivät, enemmän tai vähemmän, monet muutkin ihmiset, tietoisesti tai tietämättään. He olivat museonjohtajia, ystävällisiä arkistonhoitajia, kirjoittajatovereita, kärsivällisiä saksalaisia avustajia ja asiasta kiinnostuneita sukulaisia ja ystäviä. He järjestivät minulle mahdollisuuden istua Messerschmittin ohjaamossa ja selaila puuvillasormikkaat kädessä arvokasta vanhaa asiakirja-aineistoa. Sillä tavalla sain muodostetuksi itselleni kokonaiskuvan siitä, millainen kirjastani pitäisi tulla.

Esipuhe

Historian jokainen hetki on aivan yhtä monimutkainen kuin hetki, jossa elämme juuri nyt.

– JOHN BIEWEN¹

Katso heitä: he olivat niin nuoria ja kuitenkin historian tehokkaimpia tappajia.

Kaikkien aikojen parhaimmista hävittäjälentäjistä puhuttaessa keskustelu kääntyy tavallisesti Saksan ilmavoimien, Luftwaffen, ”ässiin”, noihin jäätävän tehokkaisiin miehiin, joiden suoritukset toisessa maailmansodassa tuntuvat lähes uskomattomilta. Monet kutsuvat heitä perustellusti parhaimmaksi lentäjäjoukoksi, joka koskaan on taistellut minkään maan lipun alla. On melko varmaa, että kukaan ei tulevaisuudessa kykene sellaisiin suorituksiin, joihin he ylsivät, niin paljon ilma- taistelu on viime vuosikymmeninä tietokoneistunut ja ihmisen osuus siinä on vähentynyt.

Erich Hartmann oli saksalaisista ässistä menestyksekkäin ilmavoit- tojen määrällä mitattuna. Kahden ja puolen vuoden aikana tuo vaa- lea, määrätietoisen näköinen mies pudotti 352 vihollisen lentokonetta itärintaman lakeuksien yllä. *Yksi lentäjä, kolmesataaviisikymmentäkak- si viholliskonetta*. Vertailun vuoksi sodan paras yhdysvaltalainen hävittä- jä-ässä, Tyynenmeren sotänäyttämöllä palvellut Richard Bong, saavut- ti ”vain” 40 ilmavoittoa. Tähän lukumääräiseen eroon oli monta syytä, joilla ei ollut mitään tekemistä lentäjien taitojen kanssa. Niistä merkit- tävimpiä olivat itärintaman runsasmaalinen toimintaympäristö ja sak- salaisten tapa pitää parhaimpia lentäjiäänkin rintamapalveluksessa, kunnes nämä kaatuivat, joutuivat vangiksi tai sota päättyi, kun taas yh-

dysvaltalaiset lentäjät siirrettiin rintamalta muihin tehtäviin heidän saatuaan määrätyn taistelulentokiintiön täyteen. Hartmann oli yksi niistä onnekaista, jotka selvisivät hengissä ja ilman vakavia vammoja sodan loppuun asti.

Hartmannin lentäjätaitoista kertoo, että hän selviytyi, vaikka hänen taistelulentojensa määrä on päätähuimaava: 1 404 lentoa, joista 825:llä hän oli kosketuksessa viholliseen. Kaikilla noilla lennoilla hänen onnistui välttää joutuminen vihollisen tähtäimeen liian pitkäksi aikaa. Hänen ilmavoittojensa määrää on hieman helpompi ymmärtää yksinkertaisella laskutoimituksella. Hartmann sai yhden ilmavoiton 3,99:ää lentoa kohti eli yhden 2,34:ää viholliskosketukseen johtanutta lentoa kohti. Monen muun lentäjän pudotusluvut lentojen lukumäärään suhteutettuina olivat suurempia, mutta he saavuttivat ilmavoittonsa lyhyemmässä ajassa. Hartmannin tietämys ilmasodankäynnistä ja hänen kykynsä temmata aloite paranivat kuukausi kuukaudelta, ja tämä kehitys ruokki hänen menestystään. Voidaan väittää hänen tunteneen sodan lopussa vihollisen kaluston ja taktiikan paremmin kuin useimmat neuvostoliittolaiset lentäjät.

Hartmannin selviytymiseen vaikuttivat myös hänen epätavallisen hyvä henkinen ja ruumiillinen kestävyytensä sekä hänen lentäjänlahjakkuutensa, joka oli alkanut kehittyä jo palvelusuran alkuvaiheissa, kun Saksan ilmavoimat käytti vielä paljon aikaa hävittäjätaktiikan, aerodynamiikan ja lentokonejärjestelmien opettamiseen uusille lentäjille. Lentäjäkoulutuksen tasoero vuosien 1941 ja 1945 välillä oli järkyttävän suuri: monet sodan jälkipuoliskolla rintamalle lähetetyt Hartmannin nuoret lentäjätoverit vain istutettiin ohjaamoon, heille annettiin lyhyt perehdytys ja toivotettiin lykkyä tykö. Hartmannista tuli tämän vuoksi myös opettaja. Muiden vanhempien (termi on suhteellinen, sillä Hartmann oli vuonna 1945 vanha kettu, vaikka hänellä oli ikää vain 23 vuotta) lentäjien kanssa hänen piti neuvoa uusille miehille, miten lennetään ja pysytään hengissä alituisen vihollisuhan alla. Joskus he onnistuivat.

Hartmannilla oli harvinainen, vaistonvarainen kyky ymmärtää lentokoneiden sielunelämää ja ilmataistelua. Hänessä oli sitä selittämätöntä

”lentäjäänistä”, jota jokaisella suurella lentäjällä tuntuu olevan. Kertomansa mukaan hän *yksinkertaisesti aisti*, jos kaikki ei ollut lentokoneessa kunnossa, kauan ennen kuin vika ilmeni mittareista. Tämä pitää epäilemättä paikkansa. Lentäjän kuudennessa aistissa ei ole mitään mystistä kenellekään lentämisestä edes jotakin tietävälle.

Taistelussa Hartmann oli kylmäpäinen ja laskelmoiva. Hän ei haaskannut ammuksia eikä siipimiehiä. Hän oli enemmän taktikko kuin päälleikävä kuumakalle. Hän pyrki välttämään liian vaarallisia tilanteita ja hyökkäämään vain silloin, kun oli edullisessa asemassa – mitä tapahtui usein. Jokainen ilmataistelun asiantuntija ensimmäisen maailmansodan hävittäjä-ässistä Yhdysvaltojen merivoimien Top Gun -kurssien ilmataistelunopettajiin ihailisi Hartmannin tinkimättömyyttä tapaa noudattaa hävittäjälentäjän ikaikaisia perusoppeja: *Hyökkää auringosta. Pyri vihollisen yläpuolelle, jotta saat varastoon energiaa ja nopeutta. Lennä päälläsi, älä lihaksillasi*. Hartmann uskoi noihin periaatteisiin ja sitoutui niihin tiukemmin kuin useimpiin muihin asioihin elämässään.

Hartmann otti mittaa monenlaisista vihollislentäjistä ja päihitti heidät kaikki. Vastustajien joukossa oli satoja surkeita, kokemattomia miehiä, joilla oli allaan kelvottomat koneet ja takanaan ala-arvoinen koulutus, mutta myös heidän loistavia tovereitaan, joista monia Hartmann piti sodan taistelutahtoisimpina ja vaarallisimpina hävittäjälentäjinä. Neuvostolentäjien ajateltiin olevan taitamattomia ja huonosti koulutettuja, mikä piti joskus paikkansa, vaikka väite perustui paljolti ennakkokäsityksiin. Hartmann kuitenkin arvosti heidän kehityskykyään ja vahvuuksiaan sotilaina.

Hartmann lensi kaikkialla itärintamalla. Hänen rintamapalveluksensa alkoi Etelä-Venäjällä ja päättyi, kun saksalaiset olivat vetäytyneet syvälle valtakunnan rajojen sisäpuolelle ja kun lännestä ja idästä etenevät liittoutuneet kohtasivat toisensa. Hartmannin viimeinen ilmavoitto, jonka hän otti Euroopan-sotatoimien viimeisenä päivänä, osoitti, miten kokenut metsästäjä hän ilmassa oli. Kohtaaminen tapahtui nykyisessä Tšekin tasavallassa sijaitsevan Brnon kaupungin lähellä aikaisin aamulla. Neuvostoliittolaiset hävittäjät lentelivät tuohon aikaan miten tahtoi-

vat savuavien kaupunkien yllä, sillä saksalaisia lentokoneita näkyi ilmassa harvoin. Luftwaffe oli murskattu ja maasotatoimet olivat päättyneet. Hitlerin ruumis lojui jossakin Berliinissä.

Yhden Jak-7-hävittäjän ohjaaja päätti juhlistaa voittoa vetämällä koneensa loivaan silmukkaan tulipaloista nousevan savun kuvioimalla taivaalla. Hartmann, ajoituksen mestari, pudottautui huomaamatta punatähtisen koneen taakse ja ampui sarjan, joka yllätti neuvostolentäjän täysin ja lähetti Jakin hallitsemattomassa lentotilassa maata kohti. Kohtaaminen kesti vain muutaman sekunnin. Hartmann saavutti monet ilmavoitoistaan yhtä nopeasti, ja hänen ilmestymisensä tuli yleensä vihollislentäjille yllätyksenä. Vihollisosaston muut lentäjät tajusivat joutuneensa väijytykseen ja alkoivat pyöriä ympäriinsä sekasorron vallassa. Hartmann ei langennut kiusaukseen hakeutua uudestaan kosketukseen. Hän jatkoi syöksyä moottori täydellä teholla lähelle maanpintaa, jotta hänen koneensa naamiomaalaus auttaisi sitä sulautumaan metsää vasten ja hän pääsisi irtautumaan. Alueelta poistuessaan hän vilkaisi taakseen ja näki hopeanhoitoisista Mustangeista koostuvan yhdysvaltalaisen hävittäjäosaston saapuvan Brnon ylle. Hartmann yllättyi – ja ehkä myös huvittui – havaitessaan Mustangien ja Jakien sitoutuvan kiivaaseen kaarotisteluuun. (Olivatko niiden ohjaajat luulleet toisiaan viholliskoneiksi vai ennakoiko tapaus tulevaa?) Hän ei ajatellut asiaa enempää, vaan laskeutui viimeisen kerran tukikohtaansa ja jäi odottamaan vihollisen maajoukkojen tuloa.

Itärintama oli olosuhteiltaan kaikkien aikojen kaameimpia sotatoimialueita. Sen autius oli typeryyttävää, se oli lähes käsittämättömän laaja, se oli yleensä joko jäässä tai loputtoman liejun peitossa, ja kurinalaiseen taistelutekniikkaan koulutetut ja tottuneet saksalaiset kohtasivat siellä monenlaisia vaikeuksia. Itärintaman sota oli Saksalle suurin strategisen tason katastrofi, mutta Hartmannille se oli avain menestykseen. Vaikka maajoukot kärsivät murskatappion toisensa jälkeen Moskovan edustalla, Stalingradissa ja muualla, Hartmann saattoi kiittää taistelukenttien yllä ja iskeä loputtomina virtoina kohti tulevien punatähtisten hävittäjien ja pommituskoneiden kimppuun. Neuvostoliiton sotatalouden elpyminen teki maan lentojoukoista varteenotettavan vastustajan

ja se myös täytti taivaan maaleilla. Hartmann ja hänen lentäjätoverinsa saattoivat tuntea itsensä etuoikeutetuiksi noustessaan päivä toisensa jälkeen tappotantereiden kauheuksien ylle ja sitoutuessaan kaksintaisteluihin, joissa he saattoivat vielä tunnistaa jonkin verran ritarillisuutta.

Hartmann oli yksi harvoista saksalaisista lentäjistä, joka maalautti lentokoneeseensa näyttävän henkilökohtaisen tunnuksen. Hartmann kutsui tunnustaan mustaksi tulppaaniksi. Nimi kuvaa hyvin hänen epätavallista elämänkaartaan, jota on joiltakin osin vaikea hahmottaa ja jonka muutamat vaiheet ovat jääneet pimentoon. Tulppaanikuvioitu Messerschmitt Bf 109 erottui selvästi muista, harmaan ja vihreän sävyillä naamiomaalatuista saksalaisista koneista. Ohuiden valkoisten reunojen kehystämä kuvio kiersi koneen nokan ja antoi sille tumman, uhkaavan ilmeen. Teräväkärkiset, tyyliteltyt terälehdet saivat kuvion näyttämään rosoiselta, laskelmoidulta ja uhkaavalta. Vaikka tulppaanikuvio esiintyi Hartmannin koneessa vain lyhyen ajan, se loi Hartmannin ympärille salaperäisyyden kehän – samoin kuin Punaisen paronin, Manfred von Richthofenin, hävittäjän punainen väri oli tehnyt ensimmäisessä maailmansodassa – ja täydensi hänestä muodostunutta kuvaa synkän, tappavan tehokkaan Luftwaffen osana. Punalentäjät kutsuivat Hartmannia Mustaksi piruksi. Josif Stalin jopa lupasi hänen päästään palkkion.

Hartmannin yllätykseksi vihollislentäjät lähtivät aina vain useammin pakoon nähtyään tulppaanikuvioisen koneen saksalaisen hävittäjäosaston kärjessä. Se vähensi maalien määrää ja hidasti Hartmannin pudotustilin kasvua. Hän alkoi lainata konettaan nuoremmille ohjaajille, jotta nämä olisivat paremmassa turvassa taivaalla, ja lensi itse perusväristä Bf 109:ää. Järjestelyn ansiosta uudet ohjaajat saivat tilaisuuden perehtyä rintamalentämiseen, ja Hartmannin pudotusluvut alkoivat taas kasvaa.

Hartmannin ura hävittäjälentäjänä oli vaikuttavampi kuin kenenkään muun taistelulentäjän useilla mittareilla tarkasteltuna – pudotusten lukumäärällä, silkalla taidolla, luontaisella lahjakkuudella ja taistelutekniikkojen soveltamisella. Jokainen hänen lentokoneensa pyrstöön maalattu ilmavoittomerkinä myös antoi hänelle näkyvää arvostusta ja osoitti äärimmilleen hiottua ammattimaisuutta.

Hartmannin ura oli sodan aikana dramaattinen ja menestyksenkäs, mutta vasta sodanjälkeisen ajan tapahtumat tekivät hänestä poikkeuksellisen mielenkiintoisen henkilöhaamon, jolla on yhteyksiä historiaan laajemminkin. Saksalaiset rintamasotilaat määrättiin aselepoehdoissa luovutettaviksi sille valtiolle, jota vastaan he olivat taistelleet, riippumatta siitä, kenelle tai missä he antautuivat. Näin tapahtui myös Hartmannille ja hänen tovereilleen. Toukokuussa 1945 aseista ja sotilasarvosta riisuttu Hartmann heitettiin Neuvostoliiton sotavankijärjestelmän hampaisiin, vaikka hän oli antautunut Yhdysvaltojen 90. jalkaväkidiivisioonalle. Vain muutama tunti sen jälkeen, kun hän oli saanut viimeisen ilmavoittonsa ja päättänyt legendaarisen lentäjänuransa, hänestä tuli neuvostojoukkojen vanki. Kaikki hänelle elämän aikana avautuneet mahdollisuudet, samoin kuin sotilasuran aikana hankitut henkilökohtaiset ja ammatilliset ominaisuudet ja taidot, menettivät merkityksensä Pisekin pikkukaupungin laidalla.

Hartmann seisoskeli mutaisella tšekkiläisellä pellolla joukko-osastonsa miesten ja muutaman sadan saksalaisen siviilin ja pakolaisen kanssa. Neuvostosotilaat ryhtyivät heti komennon otettuaan sellaiseen barbarismiin ja ihmisarvoa alentavaan käytökseen, josta moni on kuullut, mutta jonka haluaa sulkea mielestään. Hartmann muisteli jälkepäin, että jopa ennen yhdysvaltalaiden poistumista punasotilaat pieksivät, raiskasivat, tappoivat ja nöyryyttivät kaikin tavoin kymmeniä naisia ja lapsia. Koko illan ja ensimmäisen, loputtomalta tuntuvan yön ajan vangitsijat pitivät saksalaisia miehiä aloillaan aseella uhaten. Muutama miehet yrittivät mennä neuvostosotilaiden ja näiden uhrien väliin, mutta heidät ammuttiin siihen paikkaan. Lopulta paikalle saapunut puna-armeijan upseeri pani riehumiselle pisteen hirtättämällä summamutikassa muutamia omia miehiään. Vaikka vankien piina hellitti, he olivat alkaneet ymmärtää, millaisen julman järjestelmän kynsiin he olivat joutuneet.

Tapahtumien synnyttämä viha ja kostonhalu määrittivät Hartmannin elämää kymmenen sotavankeusvuoden ajan. Häntä siirrettiin leiristä toiseen kautta laajan Venäjän maan. Joskus hän pääsi osalliseksi vanhimmille upseereille suoduista suhteellisista mukavuuksista, joihin

kuului muun muassa riittävä ravinto ja rajoitettu oikeus kirjeenvaihtoon ulkomaailman kanssa. Mutta hän vietti myös kuukausia eristysseleissä, näki nälkää (toisinaan hän ryhtyi itse syömälakkoon vastalauseena vangitsijoilleen) ja istui kuulusteluissa, joissa vangitsijat yrittivät asiasta toiseen poukkoilevissa kuulusteluissa saada Hartmann tunnustamaan syyllisyytensä sotarikoksiin tai julistautumaan Neuvostoliiton politiikan kannattajaksi – mikä olisi ollut Neuvostoliitolle propaganda-voitto.

Hartmann palasi vuonna 1955 kotimaahansa, jonka nimi oli Länsi-Saksa. Hän painoi vähän alle viisikymmentä kiloa. Tuon aikaisista valokuvista saa vaikutelman, että jotakin hänen sielustaan, ei vain ruumiistaan, oli otettu pysyvästi pois. Vankeusvuodet olivat kovettaneet Hartmannia, ja hän tunsu sammumatonta vihaa neuvostoliittolaisia kohtaan. Hän sanoikin, että vain hänen itselleen antamansa lupaus palata perheensä luo oli pitänyt hänet hengissä. Ursula-vaimo oli ollut Hartmannin paras kaveri jo kouluaikoina, ja jälleennäkeminen hänen kanssaan oli iloinen ja onnellinen tapahtuma, mutta sopeutuminen uudelleen, moderniin yhteiskuntaan osoittautui vaikeaksi.

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset mahdollistivat ennen pitkää uusien asevoimien perustamisen. Hartmannin kotiinpaluun aikaan Länsi-Saksassa oli alkamassa varovainen uudelleen varustautuminen. Uusista asevoimista ei ollut tarkoitus tehdä samanlaista järjestelmää, jossa Hartmann oli aikanaan palvellut. Asevoimat oli asetettu siviiliviranomaisten valvontaan. Organisaatio oli monimutkainen, byrokraattinen ja tietoinen menneisyyden virheistä. Se oli silti monella tapaa moderni järjestelmä, mikä herätti vastahankaisuutta entisessä hävittäjä-ässä. Hartmannin toverit vakuuttivat, että sotilasura oli tälle paras mahdollinen ammatti. Hartmannin perhe ei puuttunut asiaan, vaan jätti päätöksen Hartmannille itselleen. Hartmann otti vastaan tarjotun tehtävän ja allekirjoitti palvelussopimuksen heti vankeusajan rasituksista toivuttuaan. Hän joutui opettelemaan uudelleen ilmataistelun salat, vaikka oli vain muutamaa vuotta aikaisemmin ollut maailman paras taistelulentäjä.

Hartmannin toinen lentäjänura osoittautui monella tapaa ensimmäistä ristiriitaisemmaksi ja ongelmallisemmaksi. Heti alussa hän rii-

tautui esimiestensä kanssa, kun hänen sotilasarvoaan alennettiin, todennäköisesti kaunaisten siviilijohtajien päätöksellä (ainakin hänen ensimmäisen, myötäsukaisen elämäkertansa kirjoittajat väittävät niin). Seuraavan kymmenen vuoden aikana Hartmann teki menettelytapatai arviointivirheitä, jotka antoivat hänen vihollisilleen etulyöntiaseman ja vahvistivat Hartmannista muodostunutta kuvaa vanhojen huonojen aikojen jäänteinä. Hartmann oli asevoimiin liittymisen jälkeen nimetty juhlallisin menoin ilmavoimien ensimmäisen, kokonaan suihku-moottorihävittäjillä varustetun joukkoyksikön, Richthofenin mukaan nimetyn Hävittäjälentorykmentti 71:n komentajaksi, mutta hänen maineensa ja vaikutusvaltansa romahtivat pian. Hänet siirrettiin kirjoituspöytähommiin, mikä oli hävittäjälentäjäksi syntyneelle ja kasvaneelle miehelle pahin mahdollinen kohtalo, ja 1960-luvun lopussa hän oli valmis siirtymään eläkkeelle. Tuohon aikaan monet hänen kouluttamansa upseerit olivat jo ohittaneet hänet sotilasarvossa.

Lopulta Hartmannilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin jäädä kohtiin. Se oli kova pala.

Hänellä ei kuitenkaan ollut aihetta vaipua epätoivoon. Kun hänen toinen lentäjänuransa oli lopuillaan, hänelle kävi samoin kuin monille hänen sodanaikaisille tovereilleen. Joukko pitkälti samankaltaisia kirjailijoita, joista useimmat olivat Yhdysvaltojen asevoimissa palvelevia tai palvelleita miehiä, julkaisi teoksia, joissa he innokkaasti ja usein henkilökohtaisista syistä korostivat Hartmannin oikeamielisyyttä ja hyvää mainetta. He kirjoittivat intoa hehkuen Hartmannin ilmassa osoittamasta jalomielisyydestä, hänen kantavana periaatteenaan olleesta velvollisuudentunnosta maataan kohtaan ja hänen luonteenpiirteistään yleensäkin, mutta he eivät koskaan käsitelleet Hartmannin elämään kiistämättä liittyviä vaikeita asioita, kuten natsismia ja nöyryä palvelusta Adolf Hitlerin alaisena. Koska he eivät halunneet tuoda esiin Hartmannin hidasta vajoamista mitättömyyteen viimeisinä palvelusvuosina, he lisäsivät hänen elämäntarinaansa väriä ja draamaa. Nämä kirjailijat olivat aikanaan aihealueensa parhaita asiantuntijoita, sillä he saattoivat seurata läheltä Hartmannin ja muiden julkisuutta välttelevien sotaveteraanien elämää aikana, jolloin monet sodan kokeneet miehet ymmärrettävistä syistä an-